

Наукові перспективи
Видавнича група

Bulletin of Science and Education

**ВІСНИК НАУКИ ТА
ОСВІТИ**
ISSN 2786-6165 (ONLINE)

№ 5(47) 2026

ISSN 2786-6165 Online

УДК 001.32:1 /3(477)(02)

Ідентифікатор медіа R40-05847

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2026-5\(47\)](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2026-5(47))

«Вісник науки та освіти»: журнал. 2026. № 5(47) 2026. С. 6300

Рекомендовано до видавництва Всеукраїнською Асамблеєю докторів наук з державного управління
(Рішення від 01.06.2026, № 1/6-26)

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України 10.10.2022 № 894 журналу присвоєні категорії "Б" із історії та археології (спеціальність - 032 Історія та археологія) та педагогіки (спеціальність - 011 Освітні, педагогічні науки)

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 23.12.2022 № 1166 журналу присвоєна категорія Б з філології (спеціальність - 035 філологія)

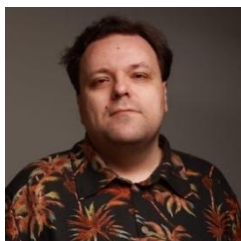
Журнал видається за підтримки Інституту філософії та соціології Національної академії наук Азербайджану, Всеукраїнської асоціації педагогів і психологів з духовно-морального виховання та Всеукраїнської асамблеї докторів наук з державного управління

Журнал публікує наукові розвідки з теоретичних та прикладних аспектів гуманітарних наук та мистецтва

Цільова аудиторія: вчені, лінгвісти, літературознавці, перекладачі, мистецтвознавці, культурознавці, педагоги, соціологи, історики, археологи, а, також, інші фахівці з різних сфер життєдіяльності суспільства, де знаходить застосування тематика наукового журналу

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), Research Bible, міжнародної пошукової системи Google Scholar

Головний редактор: Котельницький Назар Анатолійович – член-кореспондент Української Академії Наук, кандидат історичних наук, доцент кафедри мовної підготовки та міжкультурних комунікацій, ЗВО Університет трансформації майбутнього (Україна)

Редакційна колегія:

- ✓ **Азарова Лариса Євстахіївна** - докт.філол.наук, професор, завідувач кафедри мовознавства Вінницького національного технічного університету (Україна)
- ✓ **Берест Ігор Романович** - доктор історичних наук, професор кафедри медійних технологій, інформаційної та книжкової справи, Національного університету «Львівська політехніка» (Україна)
- ✓ **Беррі, Стівен** доктор історичних наук, професор, професор епохи Громадянської війни Коледжу мистецтв і наук Франкліна Університету Джорджії (США)
- ✓ **Вуколова Катерина Володимирівна** – кандидат філологічних наук, доцент кафедри романо-германської філології та перекладу Білоцерківського національного аграрного університету (Біла Церква, Україна), доцент Дніпровського відділення центру наукових досліджень та викладання іноземних мов Національної академії наук України, Дніпро, Україна (Україна)
- ✓ **Гурко Олена Василівна** - доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри англійської мови для нефілологічних спеціальностей Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, (Дніпро, Україна)
- ✓ **Заур Алієв** доктор філософії з історії науки, доктор філософії з політичних наук, доцент, доцент Інституту філософії та соціології НАНА, Азербайджан (Азербайджан)
- ✓ **Р. Ахмад Закі Ель Ісламі**, доцент, професор, доктор філософії, Департамент наукової освіти, Факультет підготовки вчителів та освіти, Університет Султана Агенга Тіртаєса, (Індонезія)

- Кучай О.В., Кучай Т.П., Сопіга М.О.** 3907
ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СТРЕСО-СТІЙКОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ
- Кучерук О.А.** 3915
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
- Кучинська І.О.** 3930
ЦІННІСНО-СМИСЛОВІ ОРІЄНТАЦІЇ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВИХ СТРАТЕГІЙ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ
- Лазоренко Л.В., Ненько Ю.П., Іващенко О.А., Подлесна В.І.** 3944
ПРОФЕСІЙНЕ МОВЛЕННЯ ФАХІВЦІВ ДСНС В УМОВАХ КРИЗОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ
- Леонтєєва В.В., Кондрат'єва Н.О.** 3958
ПРОГРАМНІ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ РОБОТИ З НЕЧІТКИМИ ДАНИМИ У ЗАДАЧАХ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ: ПЕДАГОГІЧНА ТАКСОНОМІЯ ЗА РІВНЕМ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ
- Лесик А.С.** 3975
ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
- Лесіна Т.М.** 3987
ФОРМУВАННЯ ЗДАТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ-ФІЛОЛОГІВ ДО КОМУНІКАЦІЇ У ВОЛОНТЕРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: АНАЛІЗ МЕТОДОЛОГІЧНИХ ЗАСАД
- Литнєва Т.В.** 3996
КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ АВТЕНТИЧНИХ ІНШОМОВНИХ ПІДРУЧНИКІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

УДК 378.147:811.161.2'276:614.8

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2026-5\(47\)-3944-3957](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2026-5(47)-3944-3957)

Лазоренко Людмила Василівна викладач кафедри мовної підготовки, Національний університет цивільного захисту України, м. Черкаси, e <https://orcid.org/0009-0006-0076-2920>

Ненько Юлія Петрівна доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри мовної підготовки, Національний університет цивільного захисту України, м. Черкаси, <https://orcid.org/0000-0001-7868-0155>

Іващенко Оксана Алімівна кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри мовної підготовки, Національний університет цивільного захисту України, м. Черкаси, <https://orcid.org/0000-0003-0978-3075>

Подлесна Валентина Іванівна, викладач кафедри мовної підготовки, Національний університет цивільного захисту України, м. Черкаси, <https://orcid.org/0009-0002-1147-3471>

ПРОФЕСІЙНЕ МОВЛЕННЯ ФАХІВЦІВ ДСНС В УМОВАХ КРИЗОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Анотація. У статті досліджено роль професійного мовлення у діяльності фахівців цивільного захисту та пожежної безпеки в умовах кризових ситуацій. Обґрунтовано значення професійної комунікації як важливого складника ефективного реагування на надзвичайні ситуації, координації міжвідомчої взаємодії, інформування населення та організації управлінських процесів. У дослідженні підкреслено міждисциплінарний характер проблеми професійного мовлення, що поєднує лінгвістичний, педагогічний, психологічний та управлінський аспекти. Визначено особливості кризової комунікації, що функціонує в умовах дефіциту часу, психологічного напруження та підвищеної соціальної відповідальності. Проаналізовано особливості вербальної взаємодії фахівців цивільного захисту під час ліквідації надзвичайних ситуацій, координації дій, інформування населення та міжвідомчої комунікації. Охарактеризовано основні компоненти професійно-мовленнєвої компетентності фахівців ДСНС, зокрема нормативність мовлення, володіння професійною термінологією, комунікативну адаптивність, стресостійкість та здатність до оперативного передавання інформації. Акцентовано увагу на ролі

професійного мовлення у забезпеченні точності службових повідомлень, ефективності міжвідомчої комунікації, психологічної підтримки постраждалих та підтримання суспільної довіри в умовах надзвичайних ситуацій. Розкрито методичні засади мовної підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту, що передбачають використання професійно орієнтованого та комунікативного підходів, моделювання кризових ситуацій, кейс-методу, рольових ігор та роботи з професійними текстами. Обґрунтовано необхідність удосконалення мовної підготовки майбутніх фахівців сфери цивільного захисту шляхом інтеграції лінгвістичної, професійної та комунікативно-поведінкової складових у систему фахової освіти. Доведено, що високий рівень сформованості професійного мовлення безпосередньо впливає на ефективність кризового реагування, результативність службової взаємодії та безпеку населення в умовах надзвичайних ситуацій. Визначено перспективи вдосконалення мовної підготовки майбутніх фахівців ДСНС у контексті формування кризово-комунікативної компетентності.

Ключові слова: професійне мовлення, професійна комунікація, кризова комунікація, мовленнєва компетентність, фахівці ДСНС, цивільний захист, надзвичайні ситуації, міжвідомча взаємодія, мовна підготовка.

Lazorenko Liudmyla Vasylivna Lecturer at Language Training Department, National University of Civil Protection of Ukraine, Cherkasy, <https://orcid.org/0009-0006-0076-2920>

Nenko Yuliia Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor at Language Training Department, National University of Civil Protection of Ukraine, Cherkasy, <https://orcid.org/0000-0001-7868-0155>

Ivashchenko Oksana Alimivna Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Head of Language Training Department, National University of Civil Protection of Ukraine, Cherkasy, <https://orcid.org/0000-0003-0978-3075>

Podlesna Valentyna Ivanivna Lecturer at Language Training Department, National University of Civil Protection of Ukraine, Cherkasy, <https://orcid.org/0009-0002-1147-3471>

PROFESSIONAL COMMUNICATION OF SESU SPECIALISTS IN CRISIS COMMUNICATION SETTINGS

Abstract. The article examines the role of professional communication in the activities of specialists in civil protection and fire safety under crisis

conditions. The significance of professional communication as an essential component of effective emergency response, interagency coordination, public information, and management processes is substantiated. The study highlights the interdisciplinary nature of the issue of professional speech, which combines linguistic, pedagogical, psychological, and managerial aspects. The specific features of crisis communication functioning under conditions of time pressure, psychological stress, and increased social responsibility are identified. This study analyzes the characteristics of verbal interaction among civil protection specialists during emergency response, coordination of actions, public information, and interagency communication. The main components of the professional communicative competence of SESU specialists are characterized, including speech normativity, command of professional terminology, communicative adaptability, stress resistance, and the ability to transmit information promptly. Particular attention is paid to the role of professional communication in ensuring the accuracy of official messages, the effectiveness of interagency communication, psychological support for affected populations, and the maintenance of public trust during emergencies. The methodological foundations of language training for future civil protection specialists are revealed, including professionally oriented and communicative approaches, simulation of crisis situations, case-study methods, role-playing activities, and work with professional texts. The paper argues for the need to improve language training for future civil protection professionals by integrating linguistic, professional, and communicative-behavioral components into the vocational education system. It is proved that a high level of professional communication competence directly influences the effectiveness of crisis response, the efficiency of professional interaction, and public safety in emergency situations. Prospects for improving the language training of future SESU specialists in the context of developing crisis communication competence are identified.

Keywords: professional communication, professional interaction, crisis communication, communicative competence, SESU specialists, civil protection, emergency situations, interagency interaction, language training.

Постановка проблеми. У сучасних умовах суспільних трансформацій, зростання кількості надзвичайних подій та посилення інформаційних викликів особливої ваги набуває проблема ефективної професійної комунікації у сфері цивільного захисту. Діяльність фахівців цієї галузі пов'язана з оперативним реагуванням на кризові ситуації, ухваленням швидких рішень, координацією дій різних служб та взаємодією з населенням. За таких умов важливим чинником ефективного виконання професійних завдань є високий рівень професійного мовлення, що

забезпечує чіткість передавання інформації, точність інструкцій і належну організацію комунікації.

Професійне мовлення фахівців цивільного захисту та пожежної безпеки є важливим інструментом управління та координації дій під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. Воно охоплює використання нормативної української мови, володіння спеціальною термінологією, дотримання мовленнєвого етикету та здатність до ефективної комунікації в умовах підвищеного психологічного навантаження. Від чіткості, зрозумілості та доречності мовленнєвих повідомлень часто залежить не лише ефективність організації рятувальних заходів, а й безпека населення та особового складу.

Актуальність дослідження зумовлена потребою підвищення рівня мовної підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту, формування у них професійно-мовленнєвої компетентності та здатності ефективно здійснювати комунікацію в умовах кризових ситуацій. Особливого значення набуває професійне мовлення як засіб координації дій підрозділів, інформування населення та забезпечення оперативного управління в умовах надзвичайних ситуацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз сучасних наукових досліджень засвідчує зростання уваги до проблеми формування комунікативної та мовленнєвої компетентності фахівців системи цивільного захисту в контексті компетентнісного та професійно орієнтованого підходів. У працях українських науковців, зокрема Ю. Ненько, О. Івашенко, М. Дмитренко, К.Пасинчук, Н. Вовк та інших, висвітлено питання професійно-комунікативної підготовки майбутніх офіцерів і рятувальників, розвитку комунікативної, мовленнєвої та іншомовної компетентностей як важливих складників професійної готовності до діяльності в екстремальних умовах. Водночас аналіз наукових праць засвідчує, що проблема формування мовленнєвої компетентності фахівців ДСНС як чинника ефективної кризової комунікації досліджена недостатньо. Потребують подальшого вивчення питання професійного мовлення в умовах оперативного реагування та міжвідомчої взаємодії.

Метою статті є визначення ролі професійного мовлення у діяльності фахівців цивільного захисту та пожежної безпеки в умовах кризових ситуацій, а також окреслення його значення для ефективної комунікації та підготовки майбутніх фахівців цієї галузі.

Виклад основного матеріалу. Професійна діяльність фахівців ДСНС пов'язана з реагуванням на надзвичайні ситуації, ліквідацією їх наслідків, координацією дій різних служб та інформуванням населення. За таких умов особливого значення набуває професійна комунікація, яка забезпечує

ефективний обмін інформацією між учасниками рятувальних операцій та оперативність ухвалення управлінських рішень в умовах кризових ситуацій.

Специфіка професійної комунікації у сфері цивільного захисту зумовлена діяльністю в умовах дефіциту часу, підвищеної відповідальності та психологічного напруження. За таких обставин мовлення фахівця повинно характеризуватися чіткістю, лаконічністю, однозначністю та нормативністю. Комунікація в умовах надзвичайної ситуації також потребує впевненості, чіткості формулювання наказів та своєчасного передавання актуальної інформації, оскільки від цього залежить ефективність реагування екстрених служб [8]. Будь-яка неточність у передаванні інформації може негативно вплинути на координацію дій підрозділів і ефективність рятувальних заходів. Водночас професійна підготовка майбутніх рятувальників має передбачати інтеграцію мовних і фахових знань, що забезпечує здатність ефективно комунікувати в екстремальних умовах.

Важливою рисою професійної комунікації фахівців ДСНС є використання спеціальної професійної термінології та стандартизованих мовних конструкцій. Це сприяє уніфікації мовленнєвих повідомлень, забезпечує їх зрозумілість для всіх учасників професійної взаємодії та сприяє ефективній міжвідомчій взаємодії. Водночас фахівці повинні адаптувати професійне мовлення відповідно до комунікативної ситуації, зокрема під час взаємодії з населенням, представниками інших служб та засобами масової інформації.

Володіння термінологічним апаратом цивільного захисту забезпечує точність професійної комунікації, уніфікацію службових повідомлень та ефективність міжвідомчої взаємодії. У сучасних дослідженнях наголошується, що опанування спеціалізованої термінології є важливим складником професійної підготовки фахівців сфери безпеки та цивільного захисту [4].

Важливим складником професійної діяльності працівників цивільного захисту є дотримання норм літературної мови та культури професійного мовлення. Високий рівень мовної підготовки забезпечує точність формулювання розпоряджень, ефективність службової взаємодії та координацію дій підрозділів під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій.

Професійна комунікація фахівців ДСНС реалізується в стандартних умовах службової діяльності та передбачає дотримання норм офіційно-ділового стилю, точність і логічність висловлювання. Водночас сучасні виклики, пов'язані з виникненням надзвичайних ситуацій, зумовлюють необхідність функціонування комунікації в умовах підвищеного ризику, дефіциту часу та психологічного напруження. За таких обставин професійна

комунікація трансформується у кризову, що потребує здатності до оперативного реагування, психологічно виваженого інформування та адаптації мовлення до кризових умов.

В умовах кризових ситуацій традиційних комунікативних умінь недостатньо, оскільки професійна діяльність передбачає швидке прийняття рішень, інформування населення та координацію дій різних служб. Це актуалізує необхідність формування кризово-комунікативної компетентності як важливого складника професійної підготовки фахівців ДСНС.

Кризова комунікація – це процес обміну інформацією в умовах кризової ситуації, спрямований на мінімізацію негативних наслідків, координацію дій та забезпечення ефективної взаємодії між усіма учасниками комунікації. У сучасних дослідженнях комунікація розглядається як системоутворювальний складник антикризового управління, від ефективності якого залежить координація дій, оперативність реагування та результативність управлінських рішень [2].

Кризова комунікація передбачає оперативне інформування населення, координацію взаємодії служб, забезпечення достовірності інформації, зниження рівня паніки та підтримання суспільної довіри.

Важливими принципами кризової комунікації є оперативність, достовірність та послідовність передавання інформації, оскільки несвоєчасні або суперечливі повідомлення можуть посилювати суспільну напругу та ускладнювати реагування на кризову ситуацію [6].

На відміну від професійної комунікації, яка здебільшого відбувається у регламентованих умовах, кризова комунікація функціонує в ситуації невизначеності, інформаційної нестабільності та соціальної відповідальності. Саме тому вона вимагає не лише мовної правильності, а й оперативності, психологічної доцільності та комунікативної адаптивності.

Як зазначає В.Кумбс, один із провідних дослідників кризової комунікації, автор ситуаційної теорії кризової комунікації, «кризова комунікація – це процес збирання, опрацювання та поширення інформації, необхідної для реагування на кризову ситуацію» [7].

Отже, в умовах надзвичайних ситуацій професійна комунікація набуває ознак кризової, що потребує від фахівців ДСНС високого рівня мовленнєво-комунікативної підготовки. Формування культури професійного мовлення є важливим складником професійної освіти майбутніх рятувальників.

Мовна культура є важливим складником професійної компетентності фахівця, оскільки впливає на ефективність комунікації, рівень довіри та якість управлінської взаємодії. Як зазначає В. Козак, недостатній рівень мовної культури може спричинити комунікативні помилки та знижувати ефективність професійної взаємодії [5, с. 193].

У вітчизняній науковій традиції професійне мовлення розглядається як складник мовленнєвої культури фахівця. Дослідники наголошують, що мовленнєва компетентність охоплює не лише знання мовних норм, а й здатність ефективно використовувати мовні засоби в професійній діяльності.

У наукових працях також наголошується, що високий рівень мовленнєво-комунікативної підготовки є необхідною умовою ефективного виконання професійних обов'язків.

Водночас проблема професійного мовлення фахівців цивільного захисту в умовах кризових ситуацій залишається недостатньо дослідженою. Зокрема, потребують подальшого вивчення питання оперативної комунікації, міжвідомчої взаємодії та мовленнєвої координації дій під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій.

Мовленнєва компетентність працівників сфери цивільного захисту та пожежної безпеки є інтегративною професійною якістю, що забезпечує ефективне виконання службових обов'язків в умовах підвищеного ризику, невизначеності та дефіциту часу.

На відміну від загальномовної підготовки, професійна мовленнєва компетентність фахівців ДСНС має прикладний характер і формується на основі поєднання лінгвістичних, комунікативних та психологічних компонентів.

У сучасних педагогічних дослідженнях мовленнєво-комунікативна компетентність розглядається як інтегративне утворення, що поєднує мовні знання, комунікативні вміння та здатність ефективно реалізовувати професійну взаємодію [9].

Отже, мовленнєва компетентність майбутніх рятувальників є спеціалізованою системою знань, умінь і навичок, що характеризується оперативністю, точністю, стресостійкістю, комунікативною адаптивністю та володінням професійною термінологією. Її сформованість безпосередньо впливає на ефективність управління кризовими ситуаціями та рівень безпеки населення.

Мовленнєва компетентність є необхідною, проте недостатньою умовою ефективної діяльності фахівців цивільного захисту, особливо в умовах кризових ситуацій. У зв'язку з цим особливого значення набуває професійна мовна підготовка, що передбачає формування здатності до оперативної, точної та нормативної комунікації у професійно значущих ситуаціях.

У кризових умовах професійна комунікація повинна враховувати психоемоційний стан постраждалих, поєднуючи інформативність повідомлень із психологічною підтримкою та запобіганням панічним реакціям [1].

Професійна мовна підготовка майбутніх фахівців цивільного захисту спрямована на формування здатності до нормативної, точної та ефективної комунікації в різних видах службової діяльності. Її метою є розвиток умінь професійного спілкування у службовій, міжвідомчій та публічній сферах. Формування мовленнєво-комунікативної компетентності повинно здійснюватися у тісному зв'язку з майбутньою професійною діяльністю здобувачів освіти [9].

У сучасних дослідженнях мовної підготовки фахівців ДСНС наголошується на необхідності використання професійно орієнтованих методів навчання, що моделюють реальні ситуації службової діяльності. Особлива увага приділяється формуванню іншомовної комунікативної компетентності в умовах міжнародної співпраці та інтеграції України до світового безпекового простору.

Водночас проблема інтеграції мовної та професійної підготовки майбутніх фахівців ДСНС потребує подальшого науково-методичного обґрунтування, зокрема щодо моделювання кризових комунікативних ситуацій у процесі навчання.

Методика мовної підготовки фахівців цивільного захисту спрямована на формування професійно-мовленнєвої компетентності, необхідної для ефективної комунікації в умовах кризових ситуацій.

Формування професійно-мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців цивільного захисту потребує належного методичного забезпечення освітнього процесу.

Викладання української мови у закладах вищої освіти має поєднувати мовну підготовку з професійною спрямованістю навчання, що сприяє розвитку навичок ефективної службової комунікації.

Сучасні освітні стандарти підготовки фахівців екстрених служб визначають комунікативну компетентність одним із важливих результатів професійної підготовки [8].

Специфіка діяльності працівників цивільного захисту зумовлює необхідність поєднання мовної, комунікативної та психологічної підготовки. Тому методика навчання ґрунтується на міждисциплінарному підході, що інтегрує положення лінгвістики, педагогіки, психології та теорії кризових комунікацій.

Одним із провідних принципів викладання української мови за професійним спрямуванням є професійна орієнтованість навчання. Зміст навчального матеріалу має бути пов'язаний із майбутньою службовою діяльністю здобувачів освіти, зокрема із ситуаціями професійної комунікації, оформленням службових документів та взаємодією підрозділів під час ліквідації надзвичайних ситуацій.

Важливою методичною засадою є комунікативний підхід, що передбачає розвиток навичок професійного спілкування в умовах, наближених до реальної службової діяльності. З цією метою доцільно використовувати моделювання професійних ситуацій, рольові ігри, аналіз комунікативних кейсів та практичні завдання професійного спрямування. Ефективність засвоєння професійної термінології підвищується за умови її використання в контексті змодельованих професійних ситуацій та практикоорієнтованих комунікативних завдань [4].

Значну роль у процесі навчання відіграє робота з фаховою термінологією та професійними текстами. Аналіз нормативних документів, інструкцій, службових повідомлень та інших матеріалів професійного спрямування сприяє засвоєнню спеціальної лексики, розвитку навичок точного й логічного викладу інформації, а також удосконаленню культури професійного мовлення.

Важливим чинником формування мовленнєвої культури майбутніх фахівців є також професійне мовлення викладача, яке виступає зразком нормативної, логічної та комунікативно доцільної професійної комунікації. Саме мовленнєва поведінка викладача значною мірою впливає на формування професійних мовленнєвих навичок здобувачів освіти [7].

Ефективність мовної підготовки забезпечується використанням кейс-методу, рольових і ділових ігор, тренінгових технологій, симуляційного навчання та роботи з професійними текстами. Такі методи сприяють розвитку комунікативної гнучкості, формуванню навичок оперативного реагування та моделюванню реальних кризових ситуацій.

Особливу роль відіграють інтерактивні форми роботи, що сприяють формуванню навичок швидкого прийняття рішень і чіткого мовного реагування. Важливим є також використання автентичних матеріалів (службової документації, аудіо- та відеозаписів реальних комунікативних ситуацій).

Оцінювання рівня мовної підготовки доцільно здійснювати з урахуванням нормативності мовлення, точності використання професійної термінології, логічності висловлювання та ефективності комунікації в умовах дефіциту часу.

Отже, методика мовної підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту має поєднувати професійну спрямованість навчання, комунікативний підхід та моделювання кризових ситуацій, що забезпечує формування ефективної професійної комунікації.

Мовна підготовка фахівців ДСНС має прикладний характер і безпосередньо пов'язана з виконанням професійних завдань в умовах кризових ситуацій. Її ефективність виявляється у здатності забезпечувати

точну, зрозумілу й доречну комунікацію в умовах професійної діяльності підвищеного ризику.

Передусім це простежується у процесі ліквідації надзвичайних ситуацій, де мовлення виконує функцію оперативного управління. Чіткість і лаконічність команд, однозначність формулювань, використання стандартизованих мовних конструкцій сприяють злагодженості дій особового складу. Наприклад, повідомлення про стан об'єкта, рівень загрози чи результати виконаних дій повинні бути інформативними, лаконічними та однозначними, що забезпечує ефективну координацію дій підрозділів.

Важливим напрямом реалізації мовної підготовки є міжвідомча взаємодія. У процесі спільної роботи підрозділів цивільного захисту та пожежної безпеки, правоохоронних органів та медичних служб особливого значення набуває використання уніфікованої професійної термінології. Це дозволяє уникати комунікативних бар'єрів, забезпечує точність передачі інформації та сприяє оперативності управлінських рішень. Як засвідчують сучасні дослідження, ефективна професійна комунікація між представниками різних екстрених служб є необхідною умовою координації дій під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій та надання допомоги постраждалим [8].

Сучасні дослідження засвідчують, що ефективність евакуаційних заходів та реагування на надзвичайні ситуації значною мірою залежить від узгодженої міжвідомчої комунікації між рятувальними службами, органами влади, медичними установами та психологічними службами [1].

Окрему сферу становить інформування населення в умовах кризових ситуацій. У цьому випадку мовна підготовка передбачає не лише володіння нормами літературної мови, а й уміння адаптувати професійну інформацію до потреб і рівня сприйняття різних аудиторій. Важливими є доступність викладу, логічність структури повідомлення, а також дотримання емоційно виваженого тону, що сприяє зниженню рівня паніки і підвищенню довіри до офіційних джерел інформації. У кризових ситуаціях особливого значення набуває доступність і зрозумілість повідомлень для широкої аудиторії, що дозволяє мінімізувати дезінформацію та запобігати поширенню панічних настроїв [6].

Комунікація в умовах кризової ситуації має багатовекторний характер і охоплює взаємодію між підрозділами, органами влади, екстреними службами, засобами масової інформації та населенням [2].

Важливим напрямом реалізації мовної підготовки є службове документування. Складання актів, рапортів, протоколів та аналітичних довідок вимагає дотримання норм офіційно-ділового стилю, точності

формулювань і логічної послідовності викладу. У цьому контексті мовна підготовка забезпечує юридичну коректність документації та її відповідність нормативним вимогам.

Важливим аспектом мовної підготовки є проведення інструктажів і навчань. Уміння чітко структурувати інформацію, послідовно пояснювати алгоритми дій і використовувати професійну лексику відповідно до рівня підготовки аудиторії забезпечує ефективність навчального процесу та підвищує готовність персоналу до дій у надзвичайних ситуаціях.

У сучасних дослідженнях наголошується, що комунікація з постраждалими в умовах надзвичайної ситуації повинна поєднувати інформативність, психологічну підтримку та здатність до швидкого реагування [8]. У таких умовах фахівець повинен демонструвати не лише мовну грамотність, а й комунікативну чутливість, здатність до емпатії, уміння добирати слова, що сприяють психологічній стабілізації людини. Використання зрозумілих, психологічно підтримувальних формулювань є важливим чинником ефективної взаємодії з населенням.

В умовах розвитку міжнародного співробітництва актуалізується також потреба у володінні іноземними мовами для участі у спільних навчаннях, гуманітарних місіях та міжнародних проєктах у сфері безпеки. Це передбачає опанування професійно орієнтованої лексики та навичок міжкультурної комунікації.

Участь у міжнародних навчаннях, гуманітарних місіях та спільних безпекових проєктах потребує не лише володіння іноземною мовою, а й здатності використовувати стандартизовану професійну термінологію у сфері цивільного захисту [4].

Отже, мовна підготовка фахівців цивільного захисту є важливим складником їхньої професійної компетентності. Вона забезпечує ефективність комунікації в різних видах службової діяльності – від оперативного реагування до інформаційно-аналітичної роботи – та безпосередньо впливає на результативність функціонування системи цивільного захисту.

Важливим складником формування професійно-мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців цивільного захисту є робота над усуненням мовних помилок, що виникають у процесі усного та писемного професійного спілкування.

Найпоширенішими є лексичні, граматичні та стилістичні помилки, зокрема використання невластивих українській мові конструкцій, калькування з інших мов, недотримання норм керування та узгодження. Також у професійному мовленні трапляються порушення норм ділового стилю, надмірне використання розмовних елементів або, навпаки, не виправдане ускладнення професійного мовлення.

Важливим засобом формування професійного мовлення є аналіз службових документів і текстів офіційно-ділового стилю, що використовуються у сфері цивільного захисту. Робота з такими матеріалами сприяє розвитку навичок точного, логічного й нормативного викладу інформації, засвоєнню професійної термінології та вдосконаленню культури службової комунікації.

Аналіз службових текстів передбачає оцінювання логічності викладу, точності формулювань, правильності використання професійної термінології та відповідності тексту нормам офіційно-ділового стилю. Практика роботи зі службовими документами дозволяє вдосконалювати навички професійної комунікації.

Відтак, робота над типовими мовними помилками, аналіз службових документів і використання професійно орієнтованих методів навчання сприяють формуванню культури професійного мовлення майбутніх фахівців цивільного захисту та підвищують ефективність службової комунікації.

Висновки. Професійне мовлення є важливим інструментом ефективної діяльності фахівців цивільного захисту та пожежної безпеки в умовах кризових ситуацій. Від точності, чіткості та доречності комунікації залежить не лише координація дій між службами, а й безпека життя людей. У надзвичайних умовах мовлення виконує не тільки інформаційну, а й організаційну, регулятивну та психологічну функції, сприяючи зниженню рівня паніки, підвищенню довіри до рятувальних служб і забезпеченню злагодженості дій.

Важливим аспектом є володіння фахівцями нормами професійного мовлення, спеціалізованою термінологією, а також навичками швидкої адаптації мовлення до змінної ситуації та різних аудиторій. Особливого значення набуває здатність до лаконічного, логічно структурованого й емоційно виваженого висловлювання.

Дослідження засвідчило, що в умовах кризових ситуацій професійне мовлення виконує не лише інформаційну та координаційну, а й психо-соціальну функцію, сприяючи управлінню інформаційними потоками, стабілізації емоційного стану населення, підтриманню суспільної довіри та підвищенню ефективності міжвідомчої взаємодії.

Отже, формування високого рівня професійного мовлення є важливим напрямом підготовки фахівців цивільного захисту та пожежної безпеки, оскільки забезпечує ефективність кризової комунікації, міжвідомчої взаємодії та управління надзвичайними ситуаціями.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в розробленні педагогічних технологій формування кризово-комунікативної компетентності майбутніх фахівців ДСНС із використанням симуляційного навчання, кейс-методу та міждисциплінарного підходу.

Література

1. Биченко С., Побідаш А., Пліско Ю. Психосоціальні аспекти евакуації населення в умовах воєнного стану в Україні: етапи, виклики, міжвідомча взаємодія. Проблеми екстремальної та кризової психології. 2025. № 2 (10). С. 5–23.
2. Вовк Н. П., Мохнар Л. І. Комунікативна складова організації та здійснення антикризового управління // Вісник Національного університету оборони України. 2021. № 1(59). С. 63–71. DOI: <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2021-59-1-63-71>
3. Іващенко О., Ненько Ю. Шляхи формування мотивації вивчення іноземної мови у закладах вищої освіти ДСНС України // Освіта. Інноватика. Практика. 2024. Т. 12, № 5. С. 31–36.
4. Іващенко О., Ненько Ю., Литвиненко О. Опанування термінологічного апарату цивільного захисту у процесі англійської підготовки у ЗВО // Теоретична і дидактична філологія. 2026. Вип. 41. С. 34–46. DOI: <https://doi.org/10.31470/2309-1517-2026-41-34-46>.
5. Козак В. А. Мовна культура майбутнього офіцера як невід’ємний складник його професійної компетентності // Проблеми ефективності професійної мовної комунікації в умовах інформаційної агресії : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнародною участю (м. Київ, 28 листопада 2025 року). Київ : Київський інститут Національної гвардії України, 2025. С. 193–196.
6. Кумбс В. Т. Поточна кризова комунікація: планування, управління та реагування. Лос-Анджелес : Sage Publications, 2015. 240 с.
7. Ненько Ю. П. Мовлення викладача як фактор формування мовленнєвої культури майбутнього фахівця у сфері пожежної безпеки // Гуманізація навчально-виховного процесу. 2012. Спецвип. 6, ч. 1. С. 151–157.
8. Ненько Ю. П., Шевченко О. Т., Кришталь Т. М. Особливості підготовки фахівців екстрених служб до професійної комунікації під час надзвичайної ситуації // Перспективи та інновації науки. 2023. № 10(28). С. 328–340. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-10\(28\)-328-340](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-10(28)-328-340).
9. Прокопович О. Формування мовленнєвої комунікативної компетентності майбутніх фахівців у професійній освіті // Педагогічний дискурс. 2019. № 26. С. 98–103.

References

1. Bychenko, S., Pobidash, A., & Plisko, Yu. (2025). Psykhosotsialni aspekty evakuatsii naselennia v umovakh voiennoho stanu v Ukraini: etapy, vyklyky, mizhvidomcha vzaiemodiia [Psychosocial aspects of population evacuation under martial law in Ukraine: stages, challenges, interagency cooperation]. *Problemy ekstremalnoi ta kryzovoi psykholohii*, 2(10), 5–23 [in Ukrainian].
2. Vovk, N. P., & Mokhnar, L. I. (2021). Komunikatyvna skladova orhanizatsii ta zdiisnennia antykryzovoho upravlinnia [Communicative component of the organization and implementation of crisis management]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy*, 1(59), 63–71. <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2021-59-1-63-71> [in Ukrainian].
3. Ivashchenko, O., & Nenko, Yu. (2024). Shliakhy formuvannia motyvatsii vyvchennia inozemnoi movy u zakladakh vyshchoi osvity DSNS Ukrainy [Ways of forming motivation for learning a foreign language in higher education institutions of the State Emergency Service of Ukraine]. *Osvita. Innovatyka. Praktyka*, 12(5), 31–36 [in Ukrainian].
4. Ivashchenko, O., Nenko, Yu., & Lytvynenko, O. (2026). Opanuvannia terminolohichnoho aparatu tsyvilnoho zakhystu u protsesi anhlomovnoi pidhotovky u ZVO [Mastering the terminology of civil protection in the process of English-language training in

higher education institutions]. *Teoretychna i dydaktychna filolohiia*, 41, 34–46. <https://doi.org/10.31470/2309-1517-2026-41-34-46> [in Ukrainian].

5. Kozak, V. A. (2025). Movna kultura maibutnoho ofitsera yak nevidiemnyi skladnyk yoho profesiinoi kompetentnosti [Language culture of a future officer as an integral component of professional competence]. In *Problemy efektyvnosti profesiinoi movnoi komunikatsii v umovakh informatsiinoi ahresii: materialy II Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii z mizhnarodnoiu uchastiu* (Kyiv, November 28, 2025) (pp. 193–196). Kyiv: Kyivskiy instytut Natsionalnoi hvardii Ukrainy [in Ukrainian].

6. Coombs, W. T. (2015). *Current crisis communication: Planning, managing, and responding*. Los Angeles: Sage Publications.

7. Nenko, Yu. P. (2012). Movlennia vykladacha yak faktor formuvannia movlennievoi kultury maibutnoho fakhivtsia u sferi pozhezhnoi bezpeky [Teacher's speech as a factor in the formation of speech culture of a future specialist in the field of fire safety]. *Humanizatsiia navchalno-vykhovnoho protsesu*, Special issue 6(1), 151–157 [in Ukrainian].

8. Nenko, Yu. P., Shevchenko, O. T., & Kryshchal, T. M. (2023). Osoblyvosti pidhotovky fakhivtsiv ekstremnykh sluzhbb do profesiinoi komunikatsii pid chas nadzvychnoi situatsii [Features of training emergency service specialists for professional communication during emergencies]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky*, 10(28), 328–340. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-10\(28\)-328-340](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-10(28)-328-340) [in Ukrainian].

9. Prokopovych, O. (2019). Formuvannia movlennievoi komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv u profesiinii osviti [Formation of speech communicative competence of future specialists in professional education]. *Pedahohichniy diskurs*, 26, 98–103 [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 13.05.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.05.2026